

Correctievoorschrift HAVO

2026

tijdvak 1

maatschappijwetenschappen

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 tot en met 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goedgekeurd worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

Toelichting status correctievoorschrift

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

Verkeer tussen examinerator en gecommitteerde (eerste en tweede corrector)

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

Toelichting aanvullingen op het correctievoorschrift

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking:

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout:

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen. Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de n-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

NB Bij veel vragen kent het correctievoorschrift twee onderdelen: 'een juist antwoord bevat' en 'voorbeeld van een juist antwoord'. Het 'een juist antwoord bevat' is bepalend voor de toekenning van scorepunten. Het 'voorbeeld van een juist antwoord' is volgens de examenmakers het meest voor de hand liggende antwoord. Als er sprake is van een vakinhoudelijk correcte toepassing van de criteria van 'een juist antwoord bevat', moeten aan antwoorden die afwijken van het voorbeeldantwoord scorepunten worden toegekend.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Gratis kranten

1 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- informatie uit regel 1-35 van tekst 1 om identiteit te illustreren 1
- een uitleg dat het uitdelen van gratis krantenabonnementen invloed kan hebben op de identiteit van de abonnees, met een toepassing van de omschrijving van het kernconcept identiteit 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- In tekst 1 staat dat mensen zeggen dankzij het abonnement meer zelfvertrouwen te hebben bij het maken van keuzes (r. 23-25). 1
- Als mensen zeggen dat zij dankzij het abonnement meer zelfvertrouwen hebben, kan dat betekenen dat het beeld dat zij van zichzelf hebben en als kenmerkend beschouwen voor hun eigen persoon, is veranderd. 1

Vraag	Antwoord	Scores
2	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat:	
	informatie uit regel 36-70 van tekst 1 om cultureel kapitaal te illustreren	1
	een uitleg dat het gratis krantenabonnement heeft bijgedragen aan het cultureel kapitaal van abonnees, met een toepassing van een omschrijving van cultureel kapitaal	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	In tekst 1 geeft een deelnemer aan het onderzoek aan dankzij het krantenabonnement mee te kunnen praten, zelfs met de hoogopgeleiden (r. 53-54).	1
	Hieruit blijkt dat het gratis krantenabonnement heeft bijgedragen aan culturele competenties die kenmerkend zijn voor hoge sociale posities, zoals kennis (om mee te kunnen praten met hoogopgeleiden) en dus aan hun cultureel kapitaal.	1
3	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat:	
	informatie uit regel 36-70 van tekst 1 om het kernconcept politieke socialisatie te illustreren	1
	een redenering dat een gratis krantenabonnement kan bijdragen aan de politieke socialisatie van de abonnees, met een toepassing van de omschrijving van het kernconcept politieke socialisatie	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	Uit tekst 1 blijkt dat de animo om te gaan stemmen onder mensen met een krantenabonnement beduidend groter was dan onder mensen zonder abonnement (r. 42-49) / dat toegang tot (lokaal) nieuws tot een groter vertrouwen in de politiek leidt (r. 64-66).	1
	Dit wijst erop dat het hebben van een krantenabonnement bijdraagt aan het verwerven van de opvatting dat het goed is om te gaan stemmen bij verkiezingen.	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

4 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een redenering dat het idee van de hoofdredacteur om gratis krantenabonnementen uit te delen ideologisch kan zijn, met:

- een toepassing van 'denkbeelden' uit de omschrijving van het kernconcept ideologie en informatie uit de inleiding van de vraag 1
- een toepassing van 'maatschappelijke verhoudingen' uit de omschrijving van het kernconcept ideologie en informatie uit de inleiding van de vraag 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Dat iedereen gelijke toegang moet hebben tot nieuws kan deel uitmaken van een samenhangend geheel van denkbeelden over sociale ongelijkheid. 1
- Als niet iedereen gelijke toegang heeft tot nieuws dreigt volgens de hoofdredacteur een nieuwskloof tussen arm en rijk, wat niet past bij de volgens hem wenselijke gelijke maatschappelijke verhoudingen. 1

Opmerking

Als het antwoord geen redenering bevat, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.

5 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een redenering dat het uitdelen van gratis krantenabonnementen invloed kan hebben op de sociale cohesie in de samenleving, met:

- een toepassing van de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie 1
- informatie uit regel 36-70 van tekst 1 om sociale cohesie te illustreren 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Het krantenabonnement geeft mensen het gevoel lid te zijn van een gemeenschap, de (Nederlandse) samenleving. 1
- Uit tekst 1 blijkt namelijk dat het gratis krantenabonnement abonnees het gevoel geeft dat ze weer meedoen in de maatschappij (r. 56-57) / dat ze erbij horen (r. 59-61) / dat ze kunnen meepraten (r. 53). 1

Opmerking

Als het antwoord geen redenering bevat, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
6	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat:	
	• het noemen van het selectiemechanisme 'selectieve blootstelling'	1
	• een redenering aan de hand van het selectiemechanisme 'selectieve blootstelling' dat een krantenabonnement kan tegengaan dat mensen alleen nieuws uit hun eigen bubbel meekrijgen, met een toepassing van een omschrijving van selectieve blootstelling	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	• Een krantenabonnement kan selectieve blootstelling verminderen of voorkomen.	1
	• Een krantenabonnement kan namelijk helpen voorkomen dat mensen alleen nieuws meekrijgen dat perfect in hun eigen bubbel past, omdat je door het lezen van een (onafhankelijke) krant ook nieuws kunt lezen dat niet afkomstig is uit of aansluit bij de ideeën van je eigen groep.	1
7	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat:	
	• een hypothese op basis van regel 36-70 van tekst 1 over de samenhang tussen politieke participatie en het hebben van een krantenabonnement, die de onderzoekers geformuleerd zouden kunnen hebben	1
	• het noemen van het al dan niet hebben van een krantenabonnement als onafhankelijke variabele en het noemen van de animo/zin om te gaan stemmen / de kans dat iemand gaat stemmen / het (voornemen om) wel of niet (te gaan) stemmen ' als afhankelijke variabele	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	• Als mensen een krantenabonnement hebben, dan is de animo om te gaan stemmen groter (dan bij mensen zonder krantenabonnement).	1
	• onafhankelijke variabele: het al dan niet hebben van een krantenabonnement en afhankelijke variabele: (de mate van) animo om te gaan stemmen	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

8 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een uitleg dat de kranten en nieuwsmedia het nemen van een van de barrières uit het barrièremodel probeerden te voorkomen, met:

- het noemen hindermacht en een toepassing van een omschrijving van hindermacht en informatie uit de inleiding van de vraag 1
- een toepassing van een omschrijving van de barrière/fase 'beslissen (over de noodzaak van een beleidsmatige oplossing van problemen)' van het barrièremodel en informatie uit de inleiding van de vraag 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- De kranten en nieuwsmedia probeerden met de paginagrote advertentie het voorgenomen plan om de btw te verhogen, tegen te houden. Het vermogen om het beleid tegen te houden is kenmerkend voor hindermacht. 1
- Met het inzetten van hindermacht probeerden zij te voorkomen dat door de Tweede Kamer het besluit wordt genomen het wetsvoorstel van het kabinet-Schoof aan te nemen. 1

Opmerking

Als het antwoord geen uitleg bevat, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 2 Aanpak van straatbendes in El Salvador

9 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- het noemen van de voorwaarde 'onderling vertrouwen' / '(een zekere) compromisbereidheid' 1
- informatie uit regel 1-17 van tekst 2 om te illustreren dat 'onderling vertrouwen' / '(een zekere) compromisbereidheid' miste als voorwaarde voor effectieve samenwerking 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Toen de samenwerking tussen Bukele en de bendes stopte, miste onderling vertrouwen als voorwaarde voor effectieve samenwerking. 1
- In tekst 2 is namelijk te lezen dat de bendes boos werden (en weer gingen moorden), omdat zij vonden dat Bukele zich niet meer aan de afspraken hield (r. 11-16). 1

10 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- het noemen van 'geweldsmonopolie' als kenmerk van interne soevereiniteit 1
- een redenering dat Bukele de noodtoestand onder andere heeft uitgeroepen, omdat dit kenmerk (geweldsmonopolie) van de interne soevereiniteit werd bedreigd, met informatie uit regel 1-17 van tekst 2 waaruit blijkt dat dit kenmerk werd bedreigd 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Bukele heeft de noodtoestand uitgeroepen, omdat het geweldsmonopolie van El Salvador als staat werd bedreigd. 1
- In tekst 2 is namelijk te lezen dat bendes in een weekend 87 moorden pleegden (r. 11-12). Hieruit blijkt dat de bendes zich (weer) massaal het recht toe-eigenden om geweld toe te passen, en dit recht niet alleen aan de overheid lieten. Dus werd het geweldsmonopolie van de staat El Salvador bedreigd. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

11 maximumscore 3

Een juist antwoord bevat een uitleg dat Bukele macht uitoefent met het uitroepen van de noodtoestand in maart 2022, met:

- het noemen en een toepassing van een omschrijving van 'politieke machtsbron' 1
- een toepassing van 'het beperken van handelingsmogelijkheden van anderen' uit de omschrijving van het kernconcept macht en informatie uit tekst 2 1
- een toepassing van 'het bereiken van bepaalde doelstellingen' uit de omschrijving van het kernconcept macht en informatie uit tekst 2 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Met het uitroepen van de noodtoestand wordt er een politieke machtsbron ingezet, want de noodtoestand is een soort wet / politieke maatregel die de geldende wetten buiten werking stelt. 1
- Deze noodtoestand maakt het mogelijk om tienduizenden mensen/verdachten op te pakken en gevangen te zetten (r. 35-39). Hierdoor beperkt Bukele de handelingsmogelijkheden van deze mensen/verdachten. 1
- Zodoende wil Bukele de doelstelling bereiken dat het geweld door bendes in El Salvador stopt (r. 3-5; r. 19-21). 1

Opmerking

Als het antwoord geen uitleg bevat, kunnen maximaal 2 scorepunten worden toegekend.

12 maximumscore 1

Een juist antwoord bevat een uitleg dat het uitroepen van de noodtoestand ten koste gaat van de rechtsbescherming van de burgers van El Salvador, met een toepassing van een omschrijving van het begrip rechtsbescherming en informatie uit tekst 2.

voorbeeld van een juist antwoord:

Het uitroepen van de noodtoestand gaat ten koste van de rechtsbescherming van de burgers, omdat daarmee rechten en vrijheden van burgers geschonden worden. In tekst 2 is namelijk te lezen dat mensen niet altijd een eerlijk proces krijgen (r. 30-31).

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

13 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een uitleg dat het gezag van Bukele gebaseerd kan zijn op zijn prestaties / kwaliteiten, met:

- het noemen en een toepassing van de bron 'de prestaties die aan de actor worden toegeschreven' / 'de kwaliteiten die aan de actor worden toegeschreven' 1
- informatie uit regel 50-61 van tekst 2 waaruit de gekozen bron van gezag blijkt 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- De bron waarop het gezag van Bukele gebaseerd kan zijn, zijn prestaties. Dat het zo veilig is op straat wordt aan zijn prestaties toegeschreven. 1
- In tekst 2 staat namelijk dat Bukele zijn legitimiteit ontleent aan de veiligheid op straat en dat dat zijn populariteit enorm vergroot heeft (r. 56-60). 1

14 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een uitleg dat de interesse van de presidenten in de methode-Bukele kan worden verklaard met objectieve veiligheid, met:

- het noemen van objectieve veiligheid en informatie uit figuur 1 om het aantal moorden in El Salvador te vergelijken met het aantal moorden in Honduras, Ecuador en/of Colombia 1
- een toepassing van een omschrijving van objectieve veiligheid 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- De interesse van de presidenten (van Honduras, Ecuador en Colombia) in de methode-Bukele kan worden verklaard met objectieve veiligheid. Uit figuur 1 blijkt namelijk dat er in El Salvador in 2023 beduidend minder moorden per 100.000 inwoners plaatsvonden in vergelijking met Honduras, Ecuador en Colombia. 1
- Dat het in El Salvador objectief (zoveel) veiliger is dan in hun eigen land, kan er voor de presidenten (van Honduras, Ecuador en Colombia) op wijzen dat de methode-Bukele werkt om het aantal moorden in het land te verminderen. 1

Opmerking

Als het antwoord geen uitleg bevat, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 3 Tussenjaar voor Ierse scholieren

15 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- het noemen of een parafrasering van de functie 'identificatie van het individu met anderen/een groep/een (sub)cultuur / het besef van groepslidmaatschap (van het individu)' / 'identiteitsontwikkeling (van het individu)' / 'gedragsregulatie (van het individu)' 1
- informatie uit regel 1-32 van tekst 3 om de gekozen functie van socialisatie te illustreren 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Het tussenjaar kan bijdragen aan het besef van groepslidmaatschap. 1
- Uit tekst 3 blijkt namelijk dat het ministerie van Onderwijs met het tussenjaar scholieren wil voorbereiden op hun rol als participerende/verantwoordelijke leden van de maatschappij (r. 14-19). 1

16 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een uitleg dat het tussenjaar voor scholieren in Ierland geïnstitutionaliseerd is, met:

- een toepassing van 'een complex van waarden' uit de omschrijving van het kernconcept institutionalisering en informatie uit regel 1-32 van tekst 3 1
- een toepassing van 'het reguleren van gedrag/relaties' uit de omschrijving van het kernconcept institutionalisering en informatie uit regel 1-32 van tekst 3 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Uit tekst 3 blijkt dat het tussenjaar is ingevoerd om scholieren voor te bereiden op hun rol als autonome, participerende en verantwoordelijke leden van de maatschappij (r. 16-19). Dit is een complex van waarden (autonomie, participatie, verantwoordelijkheid) 1
- die het gedrag van mensen reguleren. Om aan deze waarden invulling te geven, wordt namelijk op bijna alle scholen in Ierland inmiddels een tussenjaar aangeboden (r. 13-14). 1

Opmerking

Als het antwoord geen uitleg bevat, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

17 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een uitleg dat het feit dat sommige scholieren het tussenjaar overslaan sociale ongelijkheid in Ierland laat zien, met:

- informatie uit tekst 3 waaruit sociale ongelijkheid blijkt 1
- een toepassing van 'verschillen tussen mensen' en 'ongelijke verdeling van schaarse/hooggewaardeerde zaken' uit de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Uit tekst 3 blijkt dat sommige scholieren uit achtergestelde gezinnen, die de extra kosten niet kunnen betalen, het tussenjaar overslaan, terwijl de ouders van andere scholieren die extra kosten wel kunnen betalen (r. 34-46). 1
- Dus leiden verschillen in de financiële situatie van scholieren tot een ongelijke verdeling van een hooggewaardeerde zaak, namelijk deelname aan het tussenjaar. 1

Opmerking

Als het antwoord geen uitleg bevat, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.

18 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- het noemen van ongelijke verdeling van sociale hulpbronnen / symbolische hulpbronnen als soort sociale ongelijkheid 1
- informatie uit tekst 3 om ongelijke verdeling van sociale hulpbronnen / symbolische hulpbronnen tussen scholieren met een tussenjaar te illustreren 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Tussen scholieren met een tussenjaar is een ongelijke verdeling van sociale hulpbronnen te herkennen. 1
- In tekst 3 staat namelijk dat ouders in steden als Dublin en Cork vaker een netwerk hebben waarmee ze hun kinderen kunnen helpen om een interessante werkervaringsplek te vinden (r. 54-59), terwijl minder bevoorrechte kinderen genoeg moeten nemen met een baan bij de plaatselijke supermarkt of de vloeren van hun school dweilen (r. 62-65; r. 73-74). 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

19 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een redenering dat de invulling van het tussenjaar kan bijdragen aan opwaartse sociale mobiliteit in het latere leven van scholieren, met:

- een toepassing van opwaartse sociale mobiliteit 1
- informatie uit tekst 3 om opwaartse sociale mobiliteit te ondersteunen 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- De invulling van het tussenjaar kan de maatschappelijke positie in het latere leven van scholieren verbeteren. Interessante werkervaring tijdens het tussenjaar kan bevorderlijk zijn voor hun loopbaan na school. / Ervaringen, inzichten en kennis die scholieren opdoen in het tussenjaar kunnen de mogelijkheden van de scholieren in hun latere leven vergroten. 1
- Uit tekst 3 blijkt namelijk dat scholieren met een tussenjaar interessante werkervaring kunnen opdoen (r. 58-62) / hun interesses kunnen verkennen (r. 9; r. 27-30). 1

Opmerking

Als het antwoord geen redenering bevat, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.

20 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- een maatregel die kan bevorderen dat alle scholieren op gelijke wijze kunnen deelnemen aan het tussenjaar 1
- het noemen van een ander overheidsinstrument om sociale ongelijkheid te beïnvloeden 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Maatregel: de overheid zou scholen verplicht kunnen stellen om de werkervaringsplekken tijdens het tussenjaar te regelen voor scholieren, zodat afkomst geen rol kan spelen bij de invulling hiervan. / De overheid zou scholen kunnen verplichten enkel gratis extra activiteiten aan te bieden, zodat geld geen rol speelt bij het wel of niet kunnen meedoen aan de extra activiteiten van het tussenjaar. 1
- Deze maatregel valt binnen het overheidsinstrument onderwijsbeleid (gericht op het verminderen van verschillende vormen van sociale ongelijkheid). 1

Opmerkingen

- *Als de maatregel en het overheidsinstrument niet bij elkaar passen, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.*
- *Aan een antwoord met het overheidsinstrument 'verzekeren tegen inkomensverlies' kan geen scorepunt worden toegekend.*

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 4 Wonen in Hellendoorn

21 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- het noemen van cognitieve bindingen en informatie uit regel 1-32 van tekst 4 om cognitieve bindingen te illustreren 1
- het noemen van affectieve bindingen en uit regel 1-32 van tekst 4 om affectieve bindingen te illustreren 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- In tekst 4 staat dat een buurman Fuat helpt in de tuin, omdat hij zelf niks van tuinieren weet (r. 13-15), waarmee cognitieve bindingen tussen inwoners van Hellendoorn beschreven worden. 1
- In tekst 4 beschrijft Yke dat je in het dorp en in de winkels overal vrienden (en bekenden) tegenkomt (r. 29-30), waarmee affectieve bindingen tussen inwoners van Hellendoorn beschreven worden. 1

22 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat twee van de volgende factoren: 'gedeelde waarden en normen of saamhorigheidsbesef' / 'wederzijdse afhankelijkheid' / 'eigenbelang' en informatie uit regel 1-56 van tekst 4 om deze factor te illustreren (per factor met informatie uit regel 1-56 van tekst 4, 1 scorepunt).

voorbeeld van een juist antwoord:

- De factor 'gedeelde waarden en normen' is te herkennen, want uit tekst 4 blijkt dat inwoners van Hellendoorn waarden met elkaar delen, zoals behulpzaamheid / vriendelijkheid / normen met elkaar delen, zoals dat je elkaar helpt als iemand nieuw is in het dorp of als iemand daar om vraagt (r. 8-9; r. 46-48). 1
- De factor 'wederzijdse afhankelijkheid' is te herkennen, want uit tekst 4 blijkt dat de inwoners van Hellendoorn gewend zijn elkaar te helpen (r. 46-48). 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

23 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een uitleg dat nabuurschap in Hellendoorn een sociale institutie is, met:

- een toepassing van 'min of meer geformaliseerde regels' uit de omschrijving van het kernconcept sociale institutie en informatie uit regel 1-56 van tekst 4 1
- een toepassing van 'reguleren van het gedrag van mensen' / 'reguleren van relaties tussen mensen' uit de omschrijving van het kernconcept sociale institutie en informatie uit regel 1-56 van tekst 4 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Nabuurschap is een sociale institutie in Hellendoorn, omdat nabuurschap bestaat uit een complex van informele regels, zoals dat je elkaar helpt als iemand daar om vraagt (r. 46-48) / dat je elkaar groet op straat (r. 53-54). 1
- Deze informele regels reguleren het gedrag van mensen in Hellendoorn en hun onderlinge relaties, want als iemand jou bijvoorbeeld vraagt om te helpen, dan wordt er van je verwacht dat je dat gewoon doet (r. 46-48). 1

Opmerking

Als het antwoord geen uitleg bevat, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

24 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een uitleg dat ‘om gewoon mee te doen’ buitenstaanders gesocialiseerd moeten worden volgens de burgemeester, met:

- het noemen van acculturatie en een toepassing van de omschrijving van het kernconcept acculturatie 1
- een toepassing van het kernconcept cultuur en informatie uit regel 49-71 van tekst 4 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Buitenstaanders moeten ‘om gewoon mee te doen’ elementen uit de Hellendoornse cultuur verwerven die anders zijn dan in de cultuur waarin buitenstaanders zijn opgegroeid. Deze vorm van socialisatie is acculturatie. Volgens de burgemeester heeft het voor buitenstaanders wat tijd nodig om te leren wat mensen precies bedoelen als ze iets vertellen. 1
- Zo moet het aankondigen van het bouwen van een nieuw schuurtje eigenlijk gezien worden als een uitnodiging om te komen kijken en zo nodig even mee te helpen (r. 60-71). De manier waarop Hellendoorners zich uitdrukken is onderdeel van de Hellendoornse cultuur. 1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 28 mei te accorderen.

Ook na 28 mei kunt u nog tot en met 10 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

Tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

- tekst 1 Gratis kranten hebben een groot effect in arme wijken: 'Geeft mensen het gevoel erbij te horen'. (2024, 10 januari). Vox. Geraadpleegd: <https://www.voxweb.nl/nieuws/gratis-kranten-hebben-een-groot-effect-in-arme-wijken-geeft-mensen-het-gevoel-erbij-te-horen>
- tekst 2 De 'coolste dictator ter wereld' maakte het gevaarlijke El Salvador veiliger tegen een hoge prijs. (2024, 4 februari). RTL Nieuws. Geraadpleegd: <https://www.rtl.nl/nieuws/artikel/5433074/president-bukele-van-el-salvador-maakte-het-gevaarlijke-el-salvador-veiliger>
- figuur 1 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, op basis van <https://www.statista.com/statistics/947781/homicide-rates-latin-america-caribbean-country/>, 2024
- tekst 3 Annemarie Kas. Het tussenjaar-voor-scholieren biedt Ierse tieners een blik op het werkende leven: stage lopen bij Google of de vloer dweilen op school. (2024, 8 oktober). NRC. Geraadpleegd: <https://www.nrc.nl/nieuws/2024/10/08/het-tussenjaar-voor-scholieren-biedt-ierse-tieners-een-blik-op-het-werkende-leven-maar-waar-sommigen-stage-lopen-bij-google-dweilen-anderen-de-vloer-van-hun-school-a4868546#/krant/2024/10/09/#116>
- tekst 4 Gijsbert van Es. In dit dorp wonen gelukkige mensen. (2023, 11 september). NRC. Geraadpleegd: <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/09/11/in-dit-dorp-wonen-gelukkige-mensen-a4174106?t=1711012859>